t
3383.

Uus Aabitsaraamat,

kust wiiekümne päewaga

lugema ja kirjutama

wõib õppida.

Tõine parandatud ja täiendatud trükk.

36 pildi ja hulga kirjutamise ja joonitamise eeskirjadega.

Tartus, 1878.

Trükkitud H. Laakmann'i kulu ja kirjadega.

Uus Aabitsaraamat,

kust wiiekümne pääwaga

lugema ja kirjutama

wõib õppida.

Kolmas parandatud ja täiendatud trükk.

36 pildi ja hulga kirjutamise ja joonitamise eeskirjadega.

Kirja pannud

A. Laakmanni
trükik. kingit. 1916 C. R. Jakobson.

EESTI RAHVA MUSEUM

Tartus, 1880.

Trükitud H. Laakmann'i kulu ja kirjadega.

Zensuri poolest lubatud. — Tallinnas, 6. Detsembril 1880.

ENSV TA
Kirjandusmuuseumi
Arhiivraamatukogu
35723

Lapse õpetajale juhatuseks.

Mill kombel õpetati meie rahwa juures seiemaale lapsi lugema? Suurema hulga juures sell' kombel, et laps esite pool aastat tähti õppis, siis aasta otsa ennast weerimisega waewas, ja kui kolme aasta pärast selgeste luges, siis oli hea. See on üks wana pitk ja waewaline tee, kelle peal sagedaste õpetaja ja õppija mõlemad äratüdinesiwad, ilma et nad etteseatud märgi täitsa oleksiwad kätte saanud. Senni, kunni paremat teed ei tuntud, ei wõinud sinna ka midagi parata. Mis sa aga ütleksid sellest mehest, kes ka siis weel kärru peal ümber mailma tahaks reisida, kui temal jo raudteed ja laewad käepärast seisaksiwad? — Uue wiisi järele lugema õpetades, nagu siin Aabitsaraamatus, ei ole minul aga weel ilmaski rohkem aega ära kulunud, kui kolm ehk neli nädalat. Isegi on teada, et see weel täitsa mõistusega lugemine ei wõi olla; seda ei õpi ka keegi Aabitsast. Selle tarwis wõta pärast minu „Kooli lugemise raamat" piltidega. Siis saab sinu laps pea ka kõik mõistma, mis ta loeb, olgu püha kiri ehk aealeht.

Aga kuidas peab selle Aabitsaraamatust õpetatama? Kõige esite on tähele panna, et ühel pääwal rohkem ei tohita õpetada, kui nii palju, mis ühe numbri all seisab. Ka ei tohi laps enne edasi minna, kui temal üks tükk iga pidi selge ei ole. — Opetades näitad sa temale esite need kaks ehk kolm tähte tüki ees otsas ja õpetad nemad temale hästi selgeks. Siis lased sa terwet tükki weerida, minupärast kümme korda, kunni ka weerimine selge kui wesi on. Weerimise juures ei pea sa aga enam ühtegi lapsele ette ütlema, waid üksi parandama. Lõppeks lased sa sedasama üht tükki ka niikaua kokku lugeda, kunni ka kokkulugemine hästi läheb. Nõnda teed sa iga pääw ühe tükiga. Nõdra lapse juures, kes ehk ühe pääwaga kõige selle tööga ühe tüki kallal walmis ei saa, seal õpeta mõnda tükki kaks pääwa. Kaks tükki ühel pääwal läbiwõtta, ei ole aga millaski sünnis, iseäranis mitte esiotsa. Kui nõnda 30 ehk 35 numbrit ära on loetud, küll' sa siis isegi leiad, et weerimist enam tarwis ei ole ja sinu kaswandik kohe peale tähtede õppimise kokku wõib lugeda.

Niisama teed sa ka kirjutamisega. On tükk igapidi lugema õpitud, siis wõtab laps tahwli ehk kirjutuse raamatu käsile, ja hakkab kirjutama. Mitte kaks ehk kolm tähte ühe korraga, waid iga tähte ja sõna peab üksaawal õpitama, kui ka ühe ainsa tähega mittu tahwli külge täis tehakse. Ka ei ole tarwis mitu tähte ühel pääwal kirjutada, waid kirjutamisega wõib laps lugemiset järele jääda.

Kes heli-weerimise wiisi (Lautirmethode) õpetada mõistab, kus laps mitte kohe tähtede nimed, waid nende heli tähendamist üksi õpib, sellel saaks õpetamine kolm kord kergem olema, kui wana nimeweerimisega (Buchstabirmethode). Igaüks walitsegu aga selle wiisi, mis temal kõige selgem on.

Tõiste lugemiste wahel leiad sa siin ka mõned naljakad tükid, kes last rõõmule äratawad. Sest seda sa ei tohi millaski ära unustada, et see iga õpetuse juures pää-asi on, et laps rõõmsa meele ja hea tahtmisega õpib.

Tõise trüki eessõna.

Kümme aasta sees on selle ramatu esimene trükk, see on kümme tuhat Aabitsat, äratarwitud, Esimeste aastate sees osteti neid 300 kunni 500 tükki, aga iga aasta sees ikka enam, kunni wiimasel kahel aastal jo 1500 ja 2000 tükki aastas ära kulusiwad. See tunnistab, et minu Aabitsaraamat meie rahwa juures õige armsaks on läinud. — See tõine trükk on nüüd igapidi täiendatud, nii hästi pildide kui lugemise tükkide poolest. Lõppeks on ka weel seihkendamist ehk 140 joonitamist eeskirja lisaks pandud, kelle pealt laps igal pääwal ühe pildi tahwli ehk pliiatsiga paberi peale nii kaua üles wõib joonitada, kunni ta teda ilusaste järele mõistab teha. Seesugune joonitamine on lapsele suureks silma ja käe harimiseks ja teeb temale palju rõõmu. Sellepärast loodan ma, et see minu Aabitsaraamat ka selle oma tõisel teekonnal igas Eesti majas üks armas külaline saab olema ja nii hästi noorte kui wanade juures ikka armsamaks minema.

Kurgja talus, Lõikuse kuul 1877.

C. R. Jakobson.

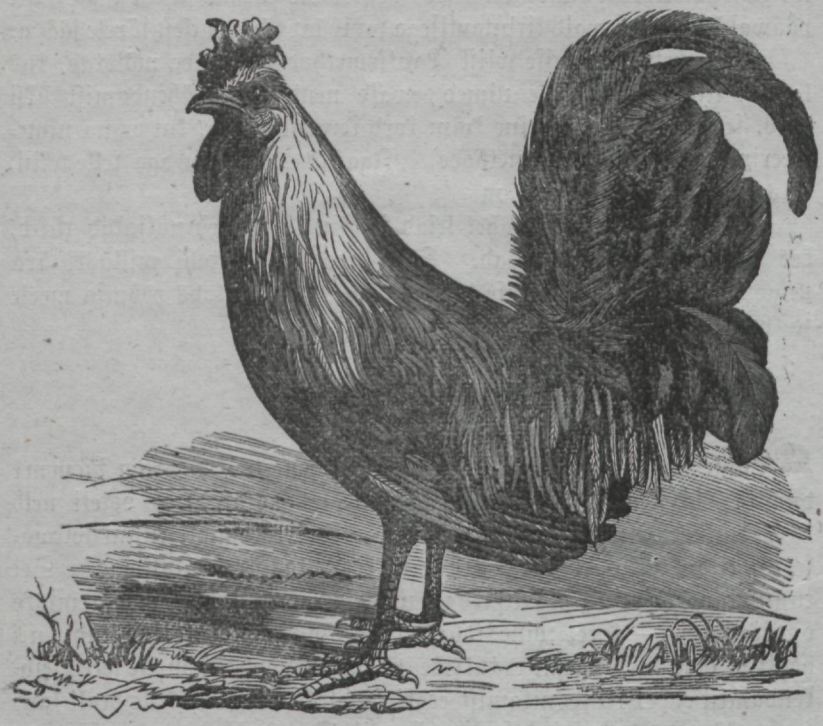

Kukk, sa köwernokka lind
Wiruta unest wara mind,
Küll ma siis öppides kiidan sind!

1) **i u e**

u i e u e i e i u u e
ei ui ei ui ui ei ei ui ei.

i, u, e,

2) **o a**

i a u o e a o i e a o a e
ai oi ui ei ai oi ui ei oi ai.

o, a,

3) **ä õ ö ü**

ü ö ä u õ a o ö u ü a ä

ai äi oi öi ui üi äi ai ui
oi ei öi ai õi üi ei öi üi.

ai, öi, ui,

4) **n m**

in un en on an än ön ün un
iu em um am om üm äm öm
ni no nö na nä ne nu nü nõ
ma mo mu mä mi mö mü me.

n, m,

a=ni.

5) **r w**

ru ra ri re rä rö rü ro re rü
wä wi wu we wõ wa wö we wü
ar ur ir er õr ar ür är ir ör.

uur.

r, w,

6)

an ar am mo no ro ri ur ir or
ro ru re mi im ma am no wa
um mu um ur ru ur en äm wo
an wö am äm en ne en we em
me re ne ir im in mi wi ri
ai õm on wo no mõ um äm em
wä rö nü na öi wi mö wa ir.

nom, nor,

7) l, b, t, d.

al, el, ul, il, lõ, lä, li, lu, le, lö, la,
ob, ab, ub, ib, ab, ob, öb, ba, bö, bi, bo,
et, ot, it, ta, tõ, tä, tu, te, ti, ta, tü,
od, id, ad, de, da, di, dö, da, du, do,
la, al, to, ot, lö, äd, il, ti, bo, lo, tö,
te, et, ba, äb, lä, bö, ot, al, il, lo, la.

lõo.

l, b,

8)

el, an, ra, ba, wi, to, oi, dä, la, ba, ar,
ma, an, wä, tö, ön, le, li, lö, lu, an, om,
ri, ti, tä, tü, tö, bu, wö, lu, mä, da, do,
et, ot, to, le, ma, re, bi, wo, tö, at, ul,
nu, nui, la, lai, wö, wöt, li, lin, lai,
ba, lö, löi, tö, töi, ma, an, ait, rät.

t, toib,

9)

lai, mai, lom, wom, rot, tum, wei,
loi, bim, mat, rut, red, del, tur töi,
lat, rät, müt, wil, lil, tit, läl, töt,
lib, lab, löd, lir, mil, bul, wul, rul,
mol, löm, möl, töl, wöl, boi, tal, tam,
lol, tol, rut, wot, lim, rid, oim, tei.

d, leid,

10) h, k, b,

ah, oh, ih, öh, eh, äh, üh, uh, oh, eh,

ik, ok, ük, ek, ku, kö, ki, ko, kä, ku,
ap, op, õp, pi, pu, pä, po, up, pu, pe,
ko, ok, oh, ah, up, lu, kä, bo, wä, tõ,
li, ke, be, pä, di, tu, op, ko, po, ok,
mo, pu, puk, ku, kuk, lu, luk, ko, kop.

h, hein,

wä-hi.

11)

pukk, kukk, lukk, kopp, nokk, wokk, kokk, pikk,
pill, pull, hull, kull, kupp, nupp, topp,
popp, pupp, pütt, kütt, nukk, mokk, pott, kopp,
kott, rikk, konn, lõmm, möll, tukk, koll, rutt,
näkk, täkk, käpp, päkk, kapp, pakk, täpp, rüpp.

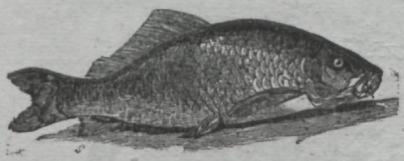

k, koor,

ka-la.

12)

lau, lauk, pau, pauk, wõi, wõik, kau, kaup,
kõit, leid, peit, kõik, wait, lait, taim, waik,
waim, koit, toit, luik, wõit, waen, laul,
muil, wõim, räim, nõel, pael, lein, kael,

neil, käik, mõet, laen, kiun, laew, hauk, kaew, waew, naer, raud, kaer, haud, kuiw, paik, tõuk, koer, näit.

koo-rem.

p, paun,

13) j, g, s, ß,

jo, ja, jü, ji, ju, je, jam, jõi, jur, ig, ag, äg, ga, go, gu, gõ, gai, gei, sa, se, sä, sö, sü, sai, sõi, sei, sui, as, us, õs, is, os, es, õs, us, is, õis, jag, jog, sõg, ses, jas, sas, gas, seis, saun, jõud, kõis, sõit, pois, sõim, lõim, haug, laug, käib, reis, kaus, hein.

j,

re-ba-ne.

14)

wiil, wiit, wiis, luud, leer, loos, toos, kaas,

hääl, nöör, müür, suur, juur, küür, roos, raag, saak, kook, söök, liim, piim, soon, tüül, keel, laat, meel, punk, kool, hool, pääw, kään, löök, taat, juut, mees, teed, keet, keed, kaal, tuul, siil, see, nii, maa.

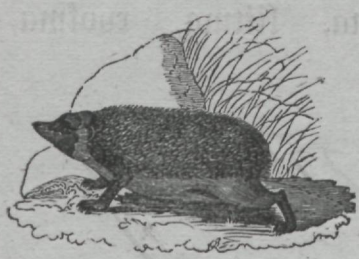

siil.

juur,

15)

loog, küün, meil, raam, maal, teid, sõel, pääw, aeg, köök, mõõk, saar, põik, kuus, täis, kuub, käis, sööt, koor, look, jook, tõus, liiw, keew, haam, hiir, mõis, piip, nööp, seal, laud, teal, laen, kuul, küüt, pool, puid, koop, puur.

laew.

g,

16)

sööt=ma, jootma, saatma, keetma, wiitma, too=ma, looma, sööma, wiima, saama, ootma, keema, jooma, pooma, jääma, lööma, müüma, kiitma, waatma, niitma, hüüdma, püüdma, muutma, pöörma, kuulma, liitma, rookma, keelma, lootma.

jä=nes.

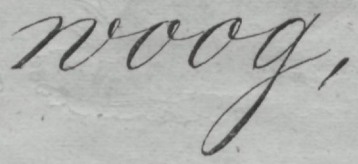

17)

näit=ma, täitma, sõitma, laulma, naerma, tapma, wõitma, leidma, laitma, heitma, mõetma, jõudma, seadma, nõudma, teadma, käima, wõima, köitma, wõidma, aitma, nõidma, tõusma, seisma, kaewma, toitma, koitma, peitma, hoidma.

kuu=sed.

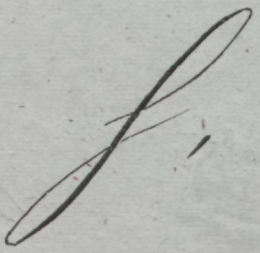

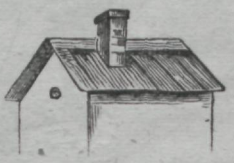

maja=katus.

18)

wiil, will, kaas, kaſs, kook, kokk, punk, pukk, keel, kell, junt, jutt, mees, mes, töötd, tött, lunk, lukk, raam, ramm, kuus, kus, raag, rakk, kuul, kull, piik, pikk, kiit, kitt, kool, koll, kuub, kupp, küüt, kütt, koop, kopp.

* * *

wars, war's; palk, pal'k; kaal, kaal'; arm, ar'm; ſaan, ſaan'; tall, tall'; will, will'; kurk, kur'k; on, onn'; kas, kaſs. (Waata lehekülg 37.

kuld=nokk.

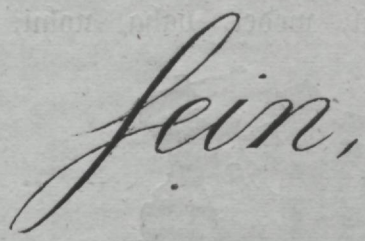

19)

lil=lid,	pillid,	tallid,	kullid,	pullid,
kü=tid,	pütid,	rotid,	matid,	kotid,
no=kad,	pakud,	kuked,	wokid,	takud,
pu=ped,	kepid,	nupud,	käpad,	topid,
kas=ſid,	paſſid,	puſſid,	kaſſad,	uſſad,
kon=nad,	pannid,	wannid	ſõnnid,	õnned,
kam=mid,	ſammud,	tammed,	ämmad,	pommid,
anr=rid,	warrud,	karrad,	kõrred,	parrad,	tõrred.

kir=wes.

20)

kä=bi, tõbi, raba, tuba, rebu, tibu, kibu, wibu, tä=di, kõdi, sõda, sadu, pada, häda, muda, süda, ke=ha, wiha, rohi, kõha, liha, tühi, püha, waha, te=gu, magu, lagi, wiga, siga, taga, puge, segu, wale, pisar, muna, komet, kuri, kõwer, sibul, madal, wedel, paha, nohu, tugi, lase, kase, lehed.

ka=ru=taut=si=ta=ja.

21)

si=le, wile, tule, wali, kali, oli, woli, tüli, käli, kä=si, tõsi, süsi, wäsi, küsi, rõsi, kesa, pesa, ase, tä=na, kena, kana, wana, mina, sina, tina, küna, te=ma, nemad, tume, tüma, pime, ime, jäme, wa=ri, kari, mari, weri, kõri, lora, pori, särа, ki=wi, kõwa, tüwi, suwi, awi, sawi, jõwi, lõwi.

leh=mad.

lehm,

22)

pan=nid, pa=nid, annid, anid, sõnnid, sõnad,
kul=lid, ku=lid, tallid, tali, sillad, sile,
kas=sid, ka=si, ussad, usu, tassid, tasa,
äm=mad, ema, tõmma, tema, tummad, tüma,
nar=rid, nä=ri, warrud, wari, karrad, kari,
kör=red, ka=re, tõrred, tere, parrad, paras.

an=kur.

leib,

23)

torm, surm, põrm, hirm, karm, sõrm, parm,
wirn, torn, pirn, kirn, wirk, sirk, türk, nirk,
kört, mart, kurt, serw, hirw, körw, tõrw, arw,
karp, kirp, sirp, kars, tõrs, märs, kirs, kõrs,
tolm, kulm, ilm, külm, sõlm, salm, silm,
wälk, solk, pulk, kolk, silk, tilk, palk, malk,

kult, sült, wilt, külw, talw, salw, põlw, pilw.

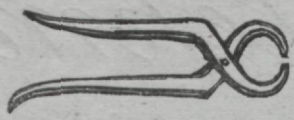

tan=gid.

trük,

24)

sulp, kulp, halp, kuld, süld, põld, jalg, nälg, tont, kont, sant, lint, ling, king, säng, mäng, laisk, raisk, käsk, task, wask, tusk, usk, luisk, kast, wist, rist, last, sest, west, rasw, kasw, kaks, paks, maks, püks, saks, nahk, wähk, mähk, mats, kats, wits, kits, laps, kops, nöps, küps, korts, kõrts, wirts, narts, lorts, sirts.

püks,

25)

tormid, wormid, kirnud, nirgid, kurdid, kõrwad, karbid, karsid, tõrred, märsid, ilmad, salmid, pulgad, solgid, kuldid, pilwed, kulbid, süllad, jalad, kondid, lindid, sängid, laisad, kasud, kastid, ristid, paksud, püksid, nahad, wähjad, witsad, lopsud, lapsed, kortsud, nartsud, sirtsud.

re=gi.

kurt,

26)

kenad tammed, sirged kased, kõrged kuused, wanad wahtrad, noored lepad, kuiwad oksad, paksud wõsud, närtsind lehed, maasik marjad, mustad sõstrad, lauljad linnud, lendwad räästad, suured tedred, kärmed räägud, metsa pardid, toone kured, sipelga pesad, küpsed pähkled, rõõmsat mängu leiad sa metsas.

wes=ki.

kärp,

27)

maru mõllab, wesi woolab, udu tõuseb, ratas weereb, kellad hüüdwad, suured sammud, haige sureb, suured pühad, meele mõtted, kade naaber, tuli põleb, kanged tuuled, kõwa süda, ilma süüta, kana muna, mõisa moon, soe tuba, anna luba,

wihma sadu, heina saadud, ihu kate, kassa wölg, kase puu, tartu linna, head linad, möisa liina.

Pask.

Sõlg,

28)

talli wöti, ruki kütis, heina wedu, kole kelder, kooli katus, tule säde, kawal madu, hinge maad, kanna muret, jõe kaan, hirmus müra, kõwa müür, õitsi tuled, metsa tuuled, tahan tulla, wali sõna, linna wallid, lõng läks sassi, õle sasi, õlle waat, künni lind, heina küünid, kassi piim, kasi metsa, kärru kere, sõa kära, lõnga keere.

üksi kaksi, püksi traksi, kuke kannus, eide annus, odra okas, linnu nokas, kade kops, mängu mops,

tu-wi-ke-ne.

jänd,

29)

kraas, kruus, kriim, kraam, kriit, kroon, kruuw, klaas, klimp, plaat, pleek, ploom, pliin, praad, prees, prill, proow, pruuk, pruut, prunt, traat, trepp, troon, trumm, trükk, triin, tsirk, tsilk, tsiug, tsöör, kriips, kramp, krapp, trahw, plaks, traks, träng, plank, prisked, kraasid, preesid, krooksma, pruukma, kruuwma, kristlik, laisklik, tähtjas, mustjas, plaksud, kõrwad, kriipsud, kriidid, lindid, prundid.

kõr-wad.

konks

30)

ar=wa=ma,	istuma,	hulkuma,	hulguma,
jät=ka=ma,	leppima,	näitama,	tõmbama,
kargama,	muldama,	salgama,	puhkama,
rais=ka=ma,	tuiskama,	luiskama,	wihtlema,
purskama,	noorskama,	kemplema,	kauplema,
riidlema,	sõitlema,	laisklema,	loosklema,
nuhtlema,	kaaklema,	hooplema,	wältama.

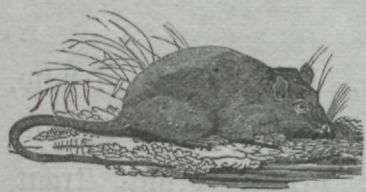

pöld=hiir.

trahv,

31)

arwasin,	istusin,	hulkusin,	hulgusin,
jätkanud,	leppinud,	näitanud,	tõmbanud,
kargasin,	muldasin,	salgasin,	puhkasin,
raisatud,	tuisatud,	luisatud,	wiheldud,
purskasin,	kemplesin,	kauplesin,	riidlesin,
sõidelda,	laiselda,	looselda,	nuhelda.

lõo=ke=ne.

plaks

32)

aeg=sas=te, hölpsaste, taltsaste, jõudsaste,
rõõmsaste, armsaste, härdaste, waljuste,
mõ=nu=sast, walusast, ilusast, elusalt,
wi=le=dast, siledast, eledast, sagedast, mahedast,
toredast, hõbedast, kohedast, nobedast, kibedast,
tar=ge=maks, külmemaks, tahemaks, wähemaks.

üks, kaks, kolm,
nagu tuhk ja tolm
ruttan üle rohu,
ratsa läbi õhu,
läbi tulest ja weest —
eest, mehed, eest!

liidab,

33)

ma tulen aegsaste, ma õpin hölpsaste, ma sõidan taltsaste, ma nühin jõudsaste, ma loen armsaste, ma laulan rõõmsaste, sa nutad härdaste, sa kilkad waljuste, sa räägid mõnusast, sa tõukad walusast, ta maalib ilusast, ta jookseb wiledast, ta sugeb siledast, ta nutab haledast, ta waatab mahedast, ta peaseb elusalt, ma niidan nobedast, sa künnad kibedast, ilm läheb külmemaks, maa kuiwab tahedamaks.

waata, waata, eidekene,
waata, waata, taadikene,
waadake minu järele!
minust kaswab kannikene,
rohu aia roosikene!

targaste,

34)

meie tuleme aegsaste,
meie söidame taltsaste,
meie loeme armsaste,
teie nutate härdaste,
teie räägite mönusast,
nemad maaliwad ilusast,
nemad sugewad siledast,
nemad waatawad mahedast,
meie niidame nobedast,
ilmad lähewad külmemaks,

meie õpime hölpsaste,
meie nühime jõudsaste,
meie laulame rõõmsaste,
teie kilkate waljuste,
teie tõukate walusast,
nemad jooksewad wiledast,
nemad nutawad haledast,
nemad peasewad elusalt,
teie künnate kibedast,
maad kuiwawad tahedamaks.

rai, rai, raana,
trai, trai, traana!
andke isandale maad,
sääsed, parmud, sitikad;
söidab muidu selga,
eks te' pelga!

kõbedast.

35) **U, W, O,**
u, w, o.

Uur käib. Usk loodab. Ull möllab. Uba õitseb. Willi küpseb. Wokk kedrab. Wõi sulab. Worst keeb. Okas torgib. Orjus waewab. Oras kaswab. Oda lõhub. Wahwus auustab. Uhkus teutab. Wars kargab. Uks kiigub. Õhtu kosutab. Uss aeleb. Ode nõelub. Wesi woolab. Udu on tõusmas. Weski on jooksmas. Otsus on tulemas. Wiin teeb kurja. Ülem teeb seadust. Õpetus teeb targaks. Pal'k on ära warastatud.

(Kirjutust leiad taga otsas.)

36) **T, P, R, B,**
t, p, r, b.

Tael põleb. Taim kaswab. Tang pudeneb. Treial treiib. Pada keeb. Päike paistab. Parm uriseb. Piisk tilgub. Räbal ripendab. Rasw säriseb. Ratas weereb. Rein wilistab. Truuta kudub. Tuul puhub. Ridw seisab. Peegel näitab. Rukis walendab. Tütar triigib. Tüdruk peseb. Päike tõuseb. Ruun hirnub. Rehi on peksta. Pere on wäljal. Riid on tõusmas. Tuhk teeb tolmu. Rammu teeb julgeks. Pritsoke teeb hambaid.

37) **S, L, E,**
s, l, e,

Sääsk kiunub. Särg siputab. Sant kerjab. Saun köeb. Lind lendab. Lina liguneb. Lõmm põleb. Lugu jutustab. Helmed särawad. Ema armastab. Eha walendab. Ehitus edeneb. Luisk luiskab. Lumi kärised. Edewus teutab. Siga tuhnib. Sõõk kosutab. Örel hüüab. Luud pühib. Suu wahutab. Ebausk on põlata. Süsi on rabe. Sikud lööwad kepsu. Eksitus tuleb pea. Seitse pääwa on nädalas. Laula linnuke!

38) **J, H, K, D,**
i, j, h, k. d.

Jalg walutab. Jaan künnab. Jngel walwab. Härra käsib. Hunt hulub. Härg rögib. Haaw paraneb. Kaas langeb. Koer hundab. Kägu kukub. Kärbes piriseb. Habe kaswab. Jla jookseb. Kammits ripub. Konn kargab. Jöhwikad punawad. Kanarpik öitseb. Haiged hoigawad. Juhan on kärme. Kaarel on terane. Hants on kuri. Kas Tiit on teul? Ja teul, teul!

39) **A, N, M, G,**
a, n, m, g.

Aado lonkab. Arst parandab. Andres laastab. Nöges körwetab. Noorik tuleb. Nugis piilub. Nool lendab. Mullikas mögib. Muhk tõuseb. Muda määrib. Nejud kiiguwad. Anid suplewad. Maa haurab. Muna on küps. Ahi on küdenud. Nõgi läks põlema. Aega mööda asjad käiwad. Aeg parandab. Ära kurda, pojukene! Ära nuta, noorukene!

Hobune on mehe uhkus,
Talumehe parem tugi,
Linnamehe wapper wara
Söamehe sündsam sära.

40) **A. B, D, E, G, H, J, K, L,**
M, N, O, P, R, S, T, U, W,

Aabel, Bruuno, Dagmar, Ello, Georg, Hindrik, Jakob, Kai, Liiso, Mai, Nikolai, Otto, Peeter, Roosa, Saamuel, Tiio, Ursula, Willem. — Jüri, Pärtel, Toomas, Wiia, Alwine ja Kadri käiwad koolis. — Mari, Leeno, Miina ja Truuta kolgiwad linu. — Taawet,

Kusta, Jaan ja Paulus käiwad metsas. — Linda ja Salme oliwad kaks kuulsat Eesti naesterahwast. — Aadam ja Eewa oliwad esimesed inimesed. — Jisak oli Aabrami ja Saara poeg. — Weike Taawet oli see mees, kes suure Koljati maha löi. — Joannes walmistas Kristusele teed. — Issanda Jeesuse jüngrite nimed oliwad: Siimon Peetrus, Andreas, Joannes, Jakoobus Sebedeeuse poeg, Wilippus, Bartolomeeus, Toomas, Mateeus, Jakoobus Alweeuse poeg, Siimon Selootas, Juudas Jakoobus ja Juudas Iskaariot.

41) Wõerad tähed.

Z, z, (nimi **tsed**, räägitakse kui **ts**). Zebedeus, Zion, Lazarus, zöör. zuskama, ziga, zagama.

C, c, (nimi **tse**, räägitakse kui pehme **k**, aga **e, i, ä** ja **ö** ees kui **z**). (Kui **k**) Carl, Cornelius, Columbus; (kui **z**) Cedripuu, Eiprus, Cäsarea, Cilicia.

Ch, ch, (nimi **tse-ha**, räägitakse kui köwa **h** ehk **hh**, aluskuses ka kui **k**). Zacharias, Zachäus, Chaldea, Christian, Clodwig, Christus.

F, f (nimi **ehw**, räägitakse kui köwa **wh**). Ferdinand, Friedrich, Franz, Fortepiano.

V, v, (nimi **fau**, räägitakse kui köwa **w**. Soomekeeles pruugitakse **v** ka **w** asemel). Victor, Victoria.

Qu, qu, (nimi **ku**, räägitakse kui **kw**). Quarta, Quinta, Quarantäine, (ütle: Kwaranteene). Quatrille (Kwatrilje).

X, x, (nimi **iks**, räägitakse kui **ks**. Alexander, Felix, Xeres, Sextus, Sexta.

Y, y, (nimi **üpsilon**, pruugitakse Soomekeeles **ü** asemel). Jyrkkä, lypsän, kynä, hywä, yksi, räys, pöyk.

(Kes selle tükist jagu ei taha saada, see mingu tast mööda.)

42)

Aida lukk on suur. Erne wars on rabe. Hobuse raud on lookas, Jaama wahe on pitk. Kiriku torn on körge. Leiwa ahi on kum-

mitud. Meistri riistad on korras. Nisu leib on magus. Öhtu palwe on ilus. Piibu pigi on wiha. Rehe peks on raske. Silma tera on weike. Talkuse aeg on rõõmus. Uhke meel on jõle. Weike Mikk on räpakas. Kalewipoeg oli kange mees. Columbus on Ameerika maa ülesleidja. Lääne meri on Soome ja Eesti maa wahel. Peeterburg ja Moskwa on Wenemaa päälinnad. Uraali mägi on Eüroopa ja Aasia piiri peal. Kaukasus on Musta ja Kaspia mere wahel. Suur Sahaara kõrbe on Aafrikas. Ameerika maa pärisrahwas on Indiaanlased. Xerxes oli üks kuulus Persiarahwa kuningas. Johann Guttenberg on raamatu trükkimise kunsti ülesleidja.

43)

Armastad sa teda? Eks ta jo ära ei leppinud? Hoiad sa mitu lammast üle talwe? Juhtusid sa õigel ajal peale? Kudas on lugu sinu wennaga? Leidsid sa neid õige paiga peal? Mikspärast ei ole sa rõõmsam? Nimetatakse meie kõikide nimed? Ootab ta ikka weel paremat põlwe? Teeb ta nii palju head? Riisus ta kõik pääw otsa heinamaal? On asi nende wahel selge? Teeb ta ikka weel wana moodu wallatust? Ütleb ta ennast linnast olewat? On Friedrich ja Victor mõlemad mõisa härra pojad?

44)

Annaks ta omad kirjad minule lugeda! Alustaks mo õpetus ükskord jo! Juhtuksin ma kogemata nende sekka! Kaaluksiwad so linad natuke rohkem! Lõhuksiwad nad selle suure paku katki! Madis, punu mo kingale paela! Rein, wõta ka wahel kirwes kätte! Sohwi, jookse ruttu alla kopli! Tõnnis, pane kärme hobune sadula! Wiia, ära keela last sinna minemast! Laps ole hea! sest see on Jumala meele pärast. Noor rahwas, laula rõõmsaid laulusi! sest see ajab pahad mõtted ära. Mo palwe, tõuse taewa üles! Mo laulud, kõlage läbi metsa ja maa! Mo süda kannata, ka sinna pead ükskord rahu leidma!

45)

Laps ja sokukene.

Tere, tere, sokukene?
„Jumaleme, härrakene."
Kuhu sa lähed, sokukene?
„Weskil, weskil, härrakene!"
Kudas sa jahwad, sokukene?
„Suuga, suuga, härrakene!"
Kudas sa taud, sokukene?
„Sarwedega, sarwedega, härrakene!"
Kudas sa pühid sokukene?
„Habemega, habemega härrakene!"
Mis sa sööd, sokukene?
„Nisu leiba, nisu leiba, härrakene!"
Kudas sa karjud, sokukene?
„Köki, möki, härrakene!

46)

Tee mis õigus on. Söö mis küps ja räägi mis tõsi. Ära mõista tõisi hukka. Walel on lühikesed jalad. Tööd on tegijal, und on magajal. Rahu kosutab, waen kautab. Tee tööd ja palu Jumalat. Mis noordus kokku paneb, seda wanadus leiab. Kus on tegijad, seal on nägijad. Kurjad köned rikuwad head kombed ära. On töö tehtud, siis on hea hingata. Kui sa hästi teed, paremine sa eest leiad. Kui Jumal ei aita, ei maksa meie tegemine.

47.) Jumal.

Jumal on kõik loonud, mis so silm näeb. Päike ja kuu, tähed ja taewas, mets ja põld, rohi ja wili, kõik see on tema käte töö. Jumal teab ja näeb kõik. Ta tunneb so mõtted ja teab so kõige salamad teud. Jumal on hea, ning ta tahab, et ka meie head oleme. Kurja last nuhtleb ta, aga heale saadab ta õnne ja rõõmu. Jumal armastab neid, kes wagad on. Seepärast olgem ka kõik wagad. Meie näitame oma wagadust seeläbi, et meie ikka head püame teha ja kõik kurja wihkada.

48)

Ära lase riidu olla minu ja sinu wahel, sest meie oleme wennad. — Jumal kuuleb palwet, seepärast tulewad kõik hädalised tema juure. — Aeg on kõige kallim wara, seepärast pruugi teda targaste. — Jumal on kõige inimeste isa, seepärast oleme kõik tema lapsed. — Jumal tahab, et meie oma ligimest armastame, kui iseennast. — Waga inimene palub oma waenlaste eest. — Ära uneta waest ära, kui sul rõõmsad pääwad on. — Ükski tark ei ütle: ma tean kõik.

49)

Kõige kallim laps Jeesus.

Wagad karjatsed oliwad kord õõse metsas ja wahtisiwad oma karja. Korraga seisis ilus, läikiw ingel nende ees ja ütles: „Ma kuulutan teile suurt rõõmu. Täna õõse on Jumala poeg ilmale sündinud. Sõimes wõite kallist lapsukest näha!"

Nüüd tuli ka weel palju tõisi inglid juure. Kõik kiitsiwad Jumalat ja laulsiwad: „Auu Jumalale kõrges, rahu maa peal ja inimestel hea meel!"

Wagad karjatsed läksiwad ja leidsiwad lapsukese Jeesuse sõimes. Siis saiwad nad täis rõõmu ja kiitsiwad Jumalat.

Jeesus, Jumala poeg, kaswis aga iga pääw tarkuses ja wagaduses; tema oli sõnakuulelik oma wanematele ja armastas inimesi. Nüüd istub ta Jumala paremal käel, kus teda kõik taewad ja maad kummardawad.

Aga Jeesus tahab, et ka kõik tõised lapsed maa peal nii wagad on, kui tema. Seepärast ütleb ta: „Laske kõik lapsukesed minu juure tulla, et nad minust õpiwad ja mina neid õnnistan; kes minu juure tuleb, selle päralt on taewariik!“

50) Mõistatused.

Tean kümme mõistatust;
Kellel' meele terawust,
A'agu hästi kõrwad kikki,
Annan nad kõik kümme trükki. —

1. Kus on hobune ohjata, mees piitsata, tee tolmuta?
2. Kes on keeletu ja meeletu, aga ilmamaa rakendaja?
3. Kes keerleb ja weerleb, ja kui otsa saab, siis muneb?
4. Kes on kõrgem kui kirik, madalam kui regi, mustem kui süsi ja walgem kui lumi?
5. Mis näeme meie iga pääw, kuningas arwa, Jumal ei elades?
6. Kas tead, mis mullas ei mädane, wees ei upu ja tules ei põle?
7. Kus teewad neli woodit, kaks näitawad tuld ja üks heidab peale?
8. Kelle pää süakse, nahk müakse ja liha ei kõlba?
9. Kes on seest siiru wiiruline, pealt kulla karwaline?
10. Millas lähäb must siga lauta ja ajab punased põrsad laudast wälja?

Tahad sa tuuma saada kätte,
Koorimist kohe siis wõta ętte!

Aabitsaraamatu lisa tükid.

1. Jeesuse palwe.

Meie Isa, kes sa oled taewas! Pühitsetud saagu sinu nimi. Tulgu meile sinu riik. Sinu tahtmine sündigu kui taewas nõnda ka maa peal. Meie igapääwast leiba anna meile tänapääw. Anna meile andeks meie wõlad, nõnda kui meie andeks anname oma wõlglastele. Ära saada meid mitte kiusatuse sisse. Waid peasta meid ära kurjast. Sest sinu päralt on riik ja wägi ja au igaweste! Aamen!*)

*) Aamen tähendab niipalju kui: see on tõeste tõsi! ehk: see peab sündima?

2. Hommiku laul.

(Wiisil: Jumal maa jaatawa Looja.)

Sinu nimel ärkan üles,
Sulle laulan kiitust ka:
Kanna mind sel pääwal süles,
Onnista mind armuga.
Sina minu Jeesuke,
Mina sinu lapsuke!

3. Öhtu laul.

Wöta mind so tiiwa alla,
Helde, kallis Jeesuke;
Minu peale armust wala
Oma Waimu rohkeste!
Ole sina minuga,
Kui ma lähän hingama!**)

4. Palwe enne söömist.

Kõikide silmad lootwad Issand sinu peale ja sa annad neile nende rooga omal ajal. Sa teed oma helde käe lahti ja täidad kõik mis elab, hea meelega. Onnista ka seda leiba ja rooga so nime auuks! Aamen!

5. Palwe peale söömist.

Tänagem Jumalat, sest tema on hea ja ta heldus kestab igaweste! Ta laseb rohtu kaswada lojuste ja orast inimeste tarwituseks. Suured on so teud, Jumal, ja maa on täis so pärandusi! Aamen!

6. Jumala kümme käsku.

1. Mina olen Issand, sinu Jumal. Sul ei pea mitte töisi Jumala id olema minu körwas.

---

*) Need kaks weikest laulu on wõetud endise Wändra õpetaja Körberi „pisukese laulu raamatust.“

2. Sina ei pea mitte Jumala oma Jssanda nime ilma asjata suhu wõtma; sest Jssand ei jäta teda nuhtlemata, kes tema nime kurjaste pruugib.
3. Sina pead pühapääwa pühitsema.
4. Sina pead oma isa ja oma ema austama, et sinu käsi hästi käib, ja sina kaua elad maa peal.
5. Sina ei pea mitte tapma.
6. Sina ei pea mitte abielu ärarikkuma.
7. Sina ei pea mitte warastama.
8. Sina ei pea mitte ülekohut tunnistama oma ligimese wasta.
9. Sina ei pea mitte himustama oma ligimese koda.
10. Sina ei pea mitte himustama oma ligimese naist, sulast, ümmardajat, weikseid, ega muud, mis tema päralt on.

Sest mina Jssand, sinu Jumal, olen üks wäga wihane Jumal, kes wanemate pattu nuhtleb laste kätte, kolmandamast ja neljandamast põlwest saadik neile, kes mind wihkawad. Aga neile, kes mind armastawad ja minu käsud peawad, teen mina head tuhandest põlwest saadik.

---

7. Kirja märgid ja nende nimed.

, komma, lühike kinnipidamise märk;
; semikoolon, pitk kinnipidamise märk;
: koolon, näituse märk;
. punkt, lõppemärk;
? küsimise märk;
! õhkamise märk;
„ " jutumärk;
( ) ehk [ ] klamrid, sulgumise märk;
= ehk = ühendamise märk;
' kustutamise märk;
— mõtlemise märk;
* ehk † osandamise märk;
§ paragrahw ehk jaumärk.

Suurte tähtede Kirjutamine.

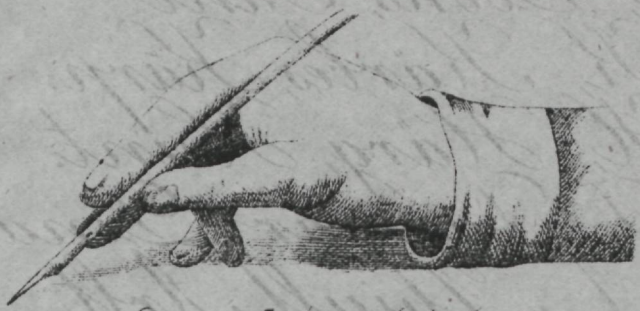

Kuda sulg tuleb hoida.

U. *U, Uks, Unistama.*
W. *U, Waht, Wask.*
O. *O, Org, Opetus.*
T. *T, Tic, Torm.*
P. *P, Pihlak, Palk.*
R. *R, Raudjas, Ring.*
B. *B, Bruno, Beata.*
L. *L, Laisk, Lamp.*
S. *S, Siht, Sild.*
E. *E, Elpima, Eesel.*

J. J, Jooks, Jaht.
K. K, Kärbes, Karp.
H. H, Härg, Hunt.
D. D, Dagmar, Dina
A. A, Ahjust, Arst.
M. M, Maasik, Muhk.
N. N, Nool, Noges.
G. G, Georg, Gertrud.
Z.z Z, z, Zuskama, Lazarus.
C.c. C, c, Carl, Recept.
Ch.ch Ch, ch, Chaldea, Zacheus.
F.f. F, f, Franz, Kupfer.
V.v. V, v, Victor, Eva.
X.x. X, x, Herxes, Haver.
Q.q. Q, q, Carta, Quinta.
Y.y. Y, y, Yhdekjäs, Kasky.

Tee mis õigus on.
Jumal teab kõig.
Sõõ mis küps, räägi mis tõfi.
Aeg annab head nõuu.
Ära küda ifeennaft.
Ei puu lange ühe laastuga.
Ei ülekohus feifa kotis.
Hea fõna fõõb wõera wäe.
Kes head otfib, fee paremal leiab.
Oma auu, oma hais.
Parem karta, kui kahetfeda.
Rahu kofutab, waen kautab.
Unustab hoidja, tabab püüdja.
Üüs ametit, kuus nälga

Kus on tegijad, seal on nägijad.
On töö tehtud, siis on hea hingata.
Ualel on lühikesed jalad.
Uanal mehel seisab surm silma
ees, noorel mehel selja taga.
Üks käsi pesep tõist, siis
saavad mõlemad puhtaks.
Kõik on sõõmapäänvad, ei
kõik ole saama päänvad.
Ei küsija suu peale lööda mitte,
aga võlja käe peale lüikse.
Ei hea tule ü helt poolt, kui tõine,
ei tee head wasta.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

H. Laakmanni kirjatrük.

8. Arwamise tähed ja nende nimed.

1	2	3	4	5
üks	kaks	kolm	neli	wiis

6	7	8	9	10.
kuus	seitse	kaheksa	üheksa	kümme

1	11	21	31	41	51	61	71	81	91
2	12	22	32	42	52	62	72	82	92
3	13	23	33	43	53	63	73	83	93
4	14	24	34	44	54	64	74	84	94
5	15	25	35	45	55	65	75	85	95
6	16	26	36	46	56	66	76	86	96
7	17	27	37	47	57	67	77	87	97
8	18	28	38	48	58	68	78	88	98
9	19	29	39	49	59	69	79	89	99
10	20	30	40	50	60	70	80	90	100

9. Arwamise märgid.

+ (Plus). Lisause märk; 6 + 4 tähendab: 6 ja 4.
— (Miinus). Wähenduse märk; 20—7 tähendab: 20nest wötta ära 7.
× Korramärk; 5 × 6 tähendab: 5 kord 6.
: Jagamise märk; 20 : 5 tähendab: 20 jaetud 5e osasse *).
= Tasa märk; 2 + 6 = 8 tähendab: 2 ja 6 on 8; ehk:
24 : 3 = 8 tähendab: 24 jaetud 3me osasse on 8.

*) Saksakeeli kirjutatakse: 5 : 20 (5 dividirt in 20); Soomekeeli kirjutatakse nõnda kui meil: 20 : 5 (20 jaettakoon 5:ten osaan).

10. Ladina keeli trükі tähed *).

a b c ch d e f g h i j k

a b c ch d e f g h i j k

l m n o p qu r s t

l m n o p qu r s t

u v w x y z.

u v w x y z.

A B C Ch D E F G H I J

K L M N O P Qu R S T

U V W X Y Z.

I. II. III. IV. V. VI. VII. VIII. IX. X. XI. XII.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12.

XIII. XIV. XV. XVI. XVII. XVIII. XIX. XX. XXI.

13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21.

XXX. XL. L. LX. LXX. LXXX. XC. C. CC.

30. 40. 50. 60. 70. 80. 90. 100. 200.

CCC. CD. D. DC. DCC. DCCC. CM. M.

300. 400. 500. 600. 700. 800. 900. 1000.

---

*) Eestikeeles kirjutatakse ladina ja trükitakse saksakeele tähtedega. Lapsed peaksiwad ka aegsaste ladinakeeli trükitähti õppima, sest et need tähed oma suurema ilu ja kerguse pärast jo igas keeles walitsema hakkawad, ning ka suur jagu saksa- ja soomekeele raamatuid nendega trükitud on.

11. Suured ja wäikesed wenekeele kirjutuse ja trükki tähed.

Аа	*Бб*	*Вв*	*Гг*	*Дд*	*Ее*	*Жж*
А а	**Б б**	**В в**	**Г г**	**Д д**	**Е е**	**Ж ж**
(A a)	(B b)	(W w)	(G g)	(D d)	(E e)	(She she)
Зз	*Ии*	*Іі*	*Кк*	*Лл*	*Мм*	*Нн*
З з	**И и**	**І і**	**К к**	**Л л**	**М м**	**Н н**
(Se se)	(J i)	(J i)	(K k)	(L l)	(M m)	(N n)
Оо	*Пп*	*Рр*	*Сс*	*Тт*	*Уу*	*Фф*
О о	**П п**	**Р р**	**С с**	**Т т**	**У у**	**Ф ф**
(O o)	(P p)	(R r)	(S s)	(T t)	(U u)	(ehw)
Хх	*Цц*	*Чч*	*Шш*	*Щщ*	*Ъъ*	
Х х	**Ц ц**	**Ч ч**	**Ш ш**	**Щ щ**	**Ъ ъ**	
(kha)	(tse)	(tsche)	(scha)	(schtscha)	(jer)	
Ыы	*Ьь*	*Ѣѣ*	*Ээ*	*Юю*	*Яя*	
Ы ы	**Ь ь**	**Ѣ ѣ**	**Э э**	**Ю ю**	**Я я**	
(jerüi)	(jierj')	(jatj')	(E e)	(Ju ju)	(Ja ja)	
Ѳѳ	*Ѵѵ*					
Ѳ ѳ	**Ѵ ѵ.**					
(hwita)	(ishitsa).					

Korraleht.

Üks kord üks on üks.

2 kord 1 on 2	3 kord 1 on 3	4 kord 1 on 4
2 × 2 = 4	3 × 2 = 6	4 × 2 = 8
2 × 3 = 6	3 × 3 = 9	4 × 3 = 12
2 × 4 = 8	3 × 4 = 12	4 × 4 = 16
2 × 5 = 10	3 × 5 = 15	4 × 5 = 20
2 × 6 = 12	3 × 6 = 18	4 × 6 = 24
2 × 7 = 14	3 × 7 = 21	4 × 7 = 28
2 × 8 = 16	3 × 8 = 24	4 × 8 = 32
2 × 9 = 18	3 × 9 = 27	4 × 9 = 36
2 × 10 = 20	3 × 10 = 30	4 × 10 = 40

5 kord 1 on 5	6 kord 1 on 6	7 kord 1 on 7
5 × 2 = 10	6 × 2 = 12	7 × 2 = 14
5 × 3 = 15	6 × 3 = 18	7 × 3 = 21
5 × 4 = 20	6 × 4 = 24	7 × 4 = 28
5 × 5 = 25	6 × 5 = 30	7 × 5 = 35
5 × 6 = 30	6 × 6 = 36	7 × 6 = 42
5 × 7 = 35	6 × 7 = 42	7 × 7 = 49
5 × 8 = 40	6 × 8 = 48	7 × 8 = 56
5 × 9 = 45	6 × 9 = 54	7 × 9 = 63
5 × 10 = 50	6 × 10 = 60	7 × 10 = 70

8 kord 1 on 8	9 kord 1 on 9
8 × 2 = 16	9 × 2 = 18
8 × 3 = 24	9 × 3 = 27
8 × 4 = 32	9 × 4 = 36
8 × 5 = 40	9 × 5 = 45
8 × 6 = 48	9 × 6 = 54
8 × 7 = 56	9 × 7 = 63
8 × 8 = 64	9 × 8 = 72
8 × 9 = 72	9 × 9 = 81
8 × 10 = 80	9 × 10 = 90

10 kord 10 on 100, 10 kord 100 on 1000.

Harjutamised joonitamises.

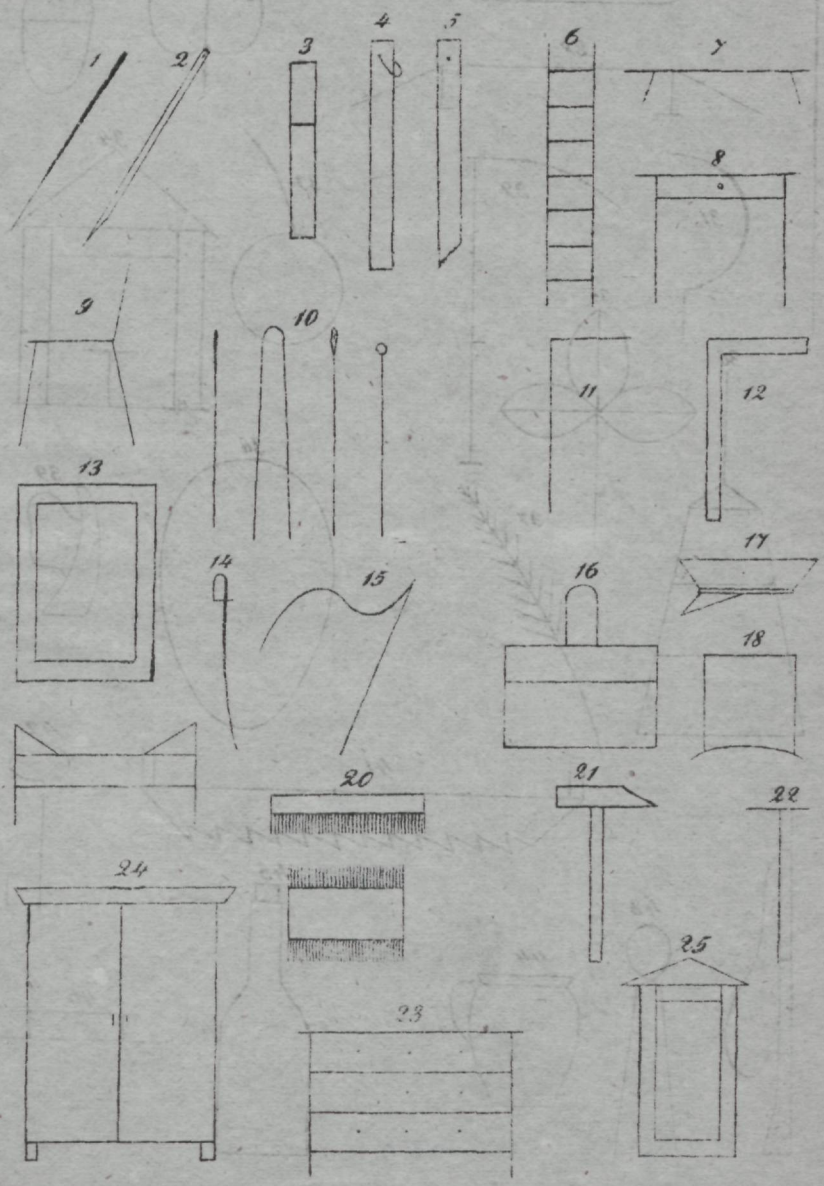

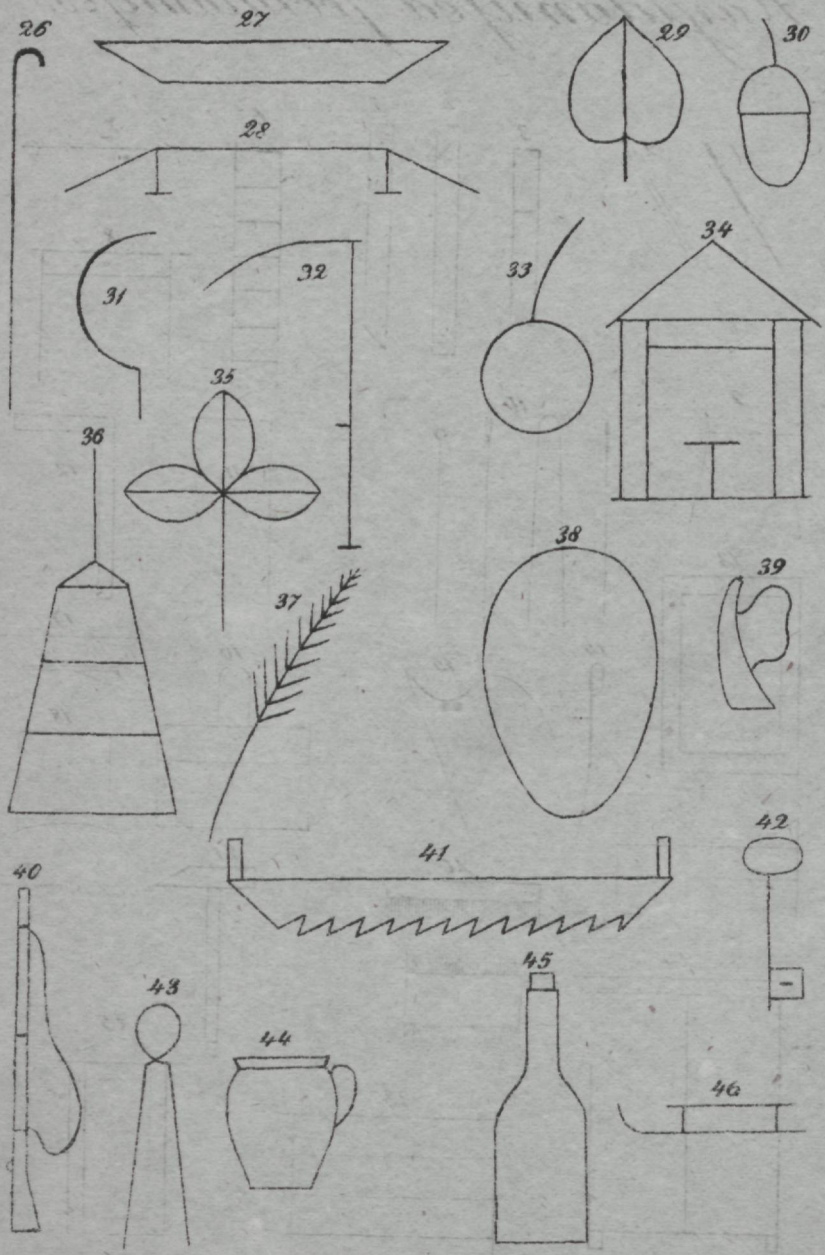
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46

47

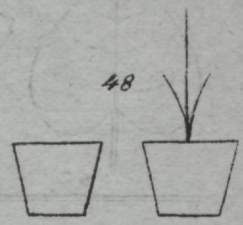
48

49

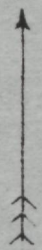

50

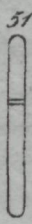
51

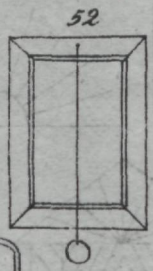
52

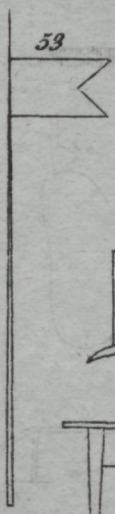
53

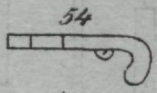
54

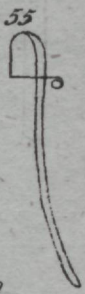
55

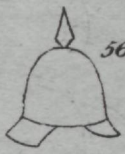
56

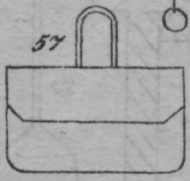
57

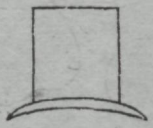
58

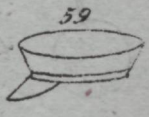
59

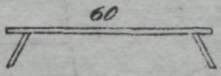
60

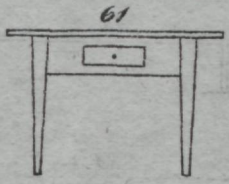
61

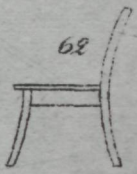
62

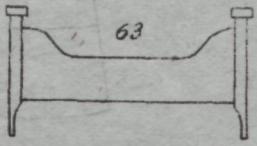
63

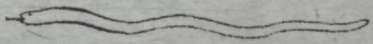

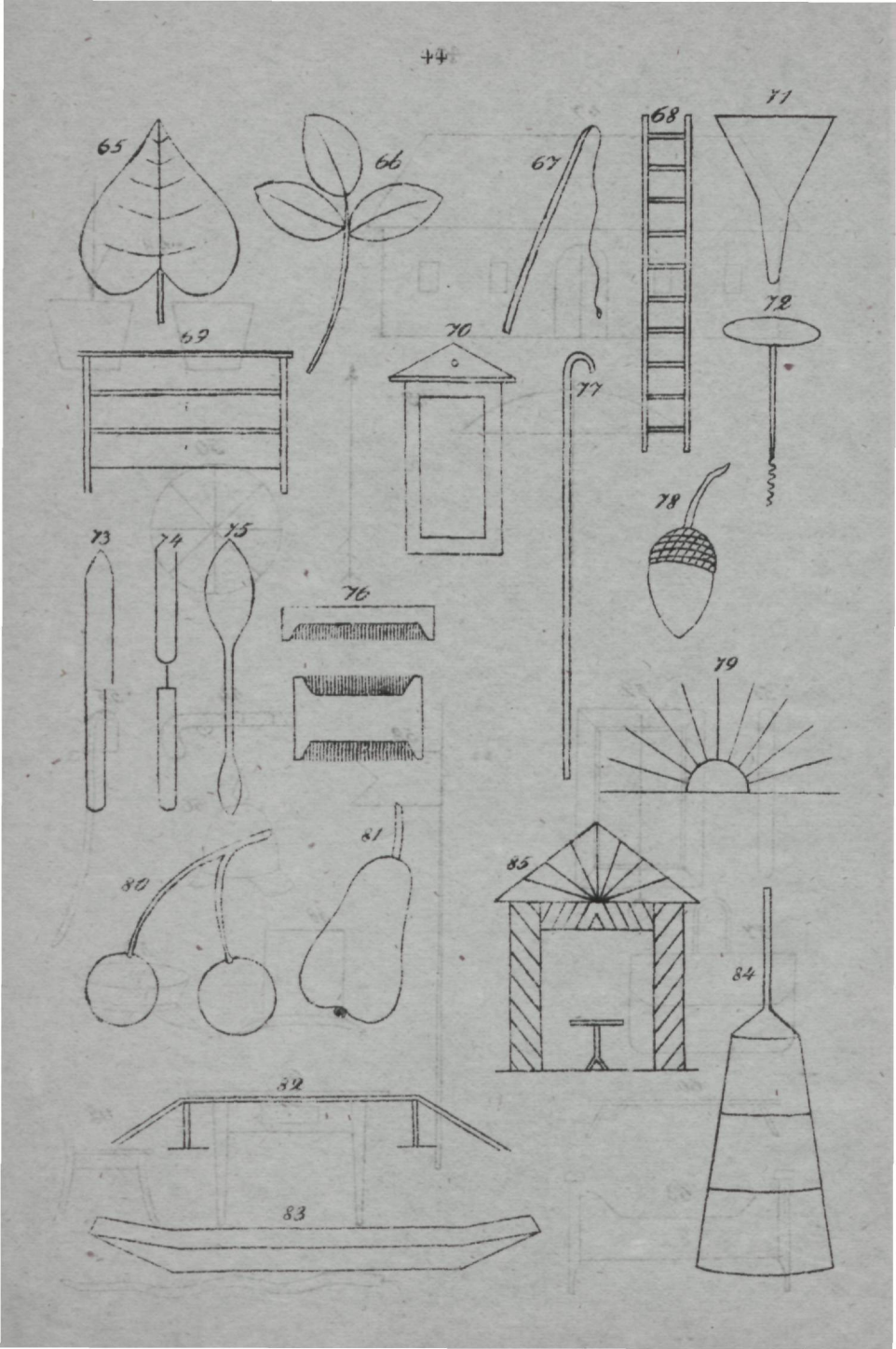
65
66
67
68
71
69
70
77
72
78
73
74
75
76
79
80
81
85
84
82
83

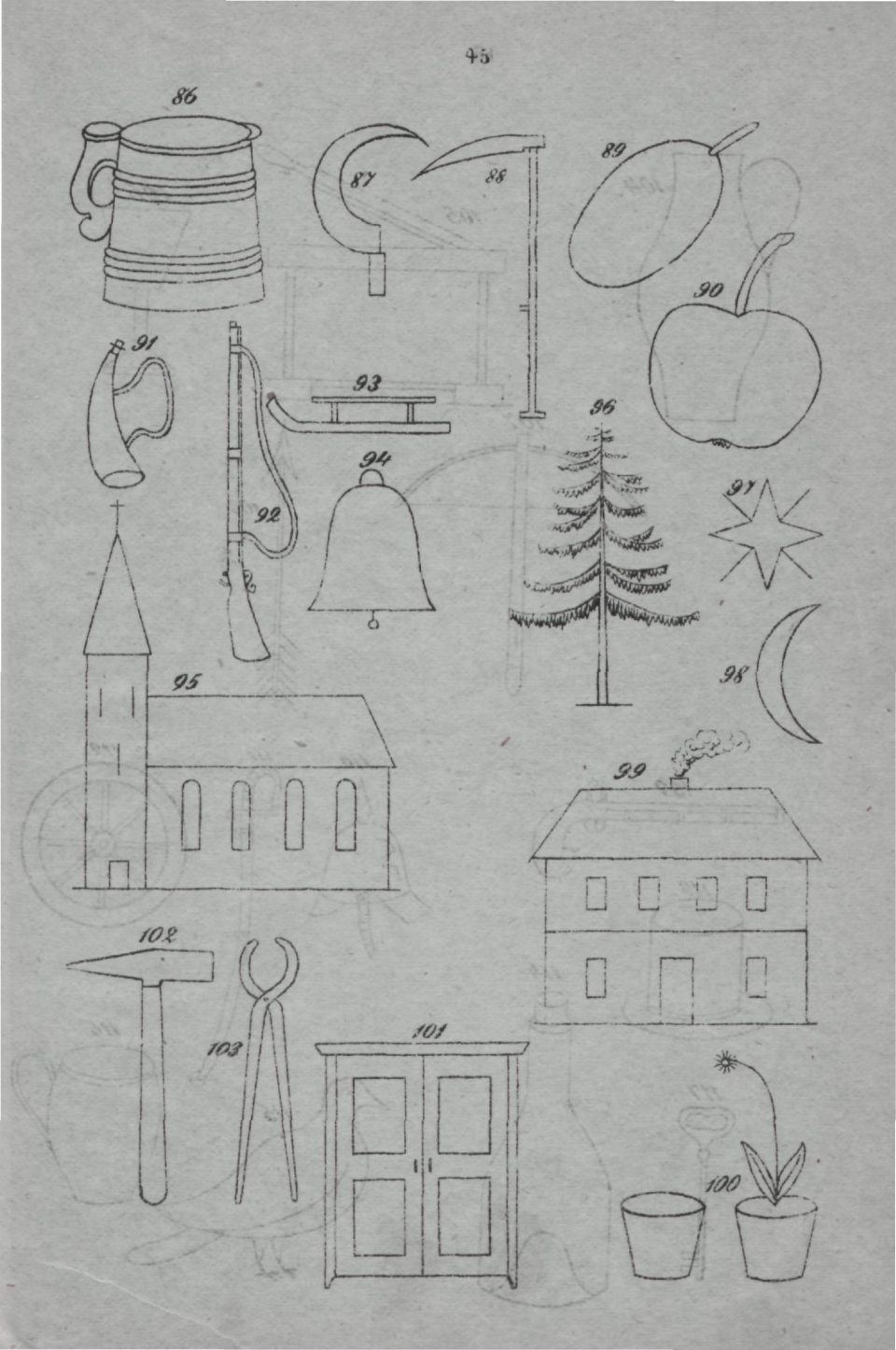
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103

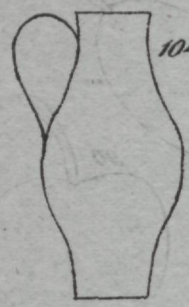
104

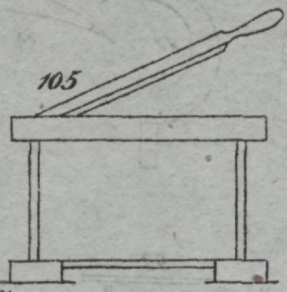
105

106

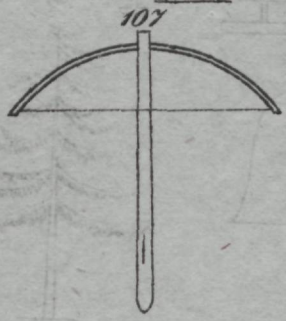
107

108

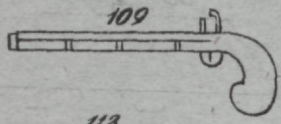
109

110

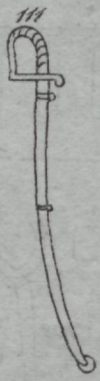
111

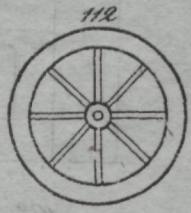
112

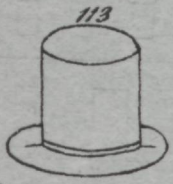
113

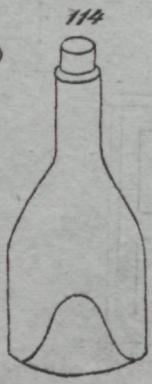
114

117

115

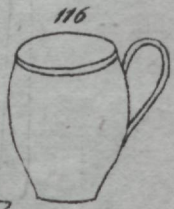
116

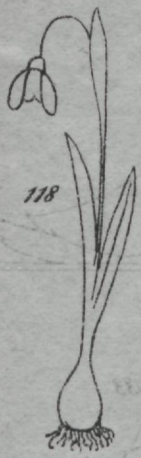
118

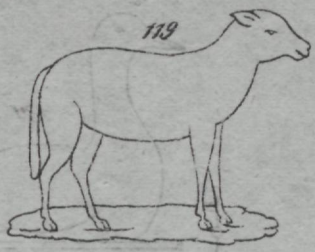
119

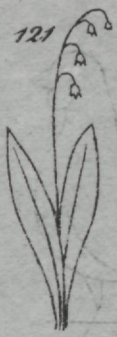
121

122

120

124

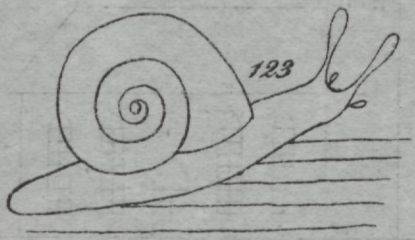
123

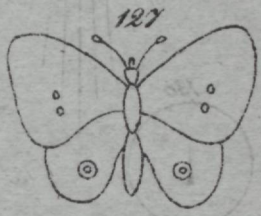
127

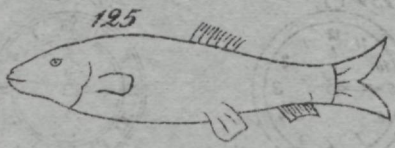
125

128

126

129

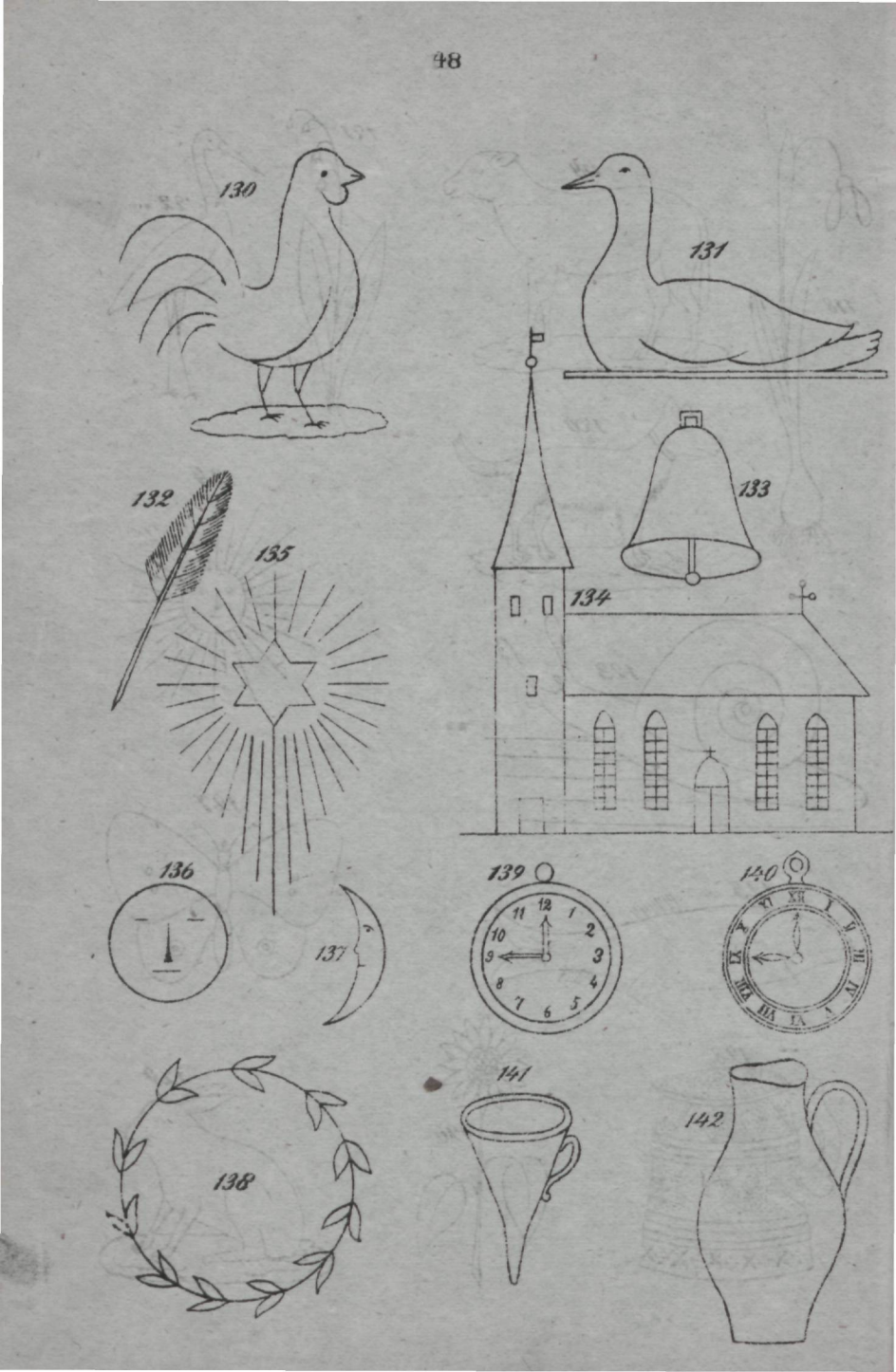
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142

20